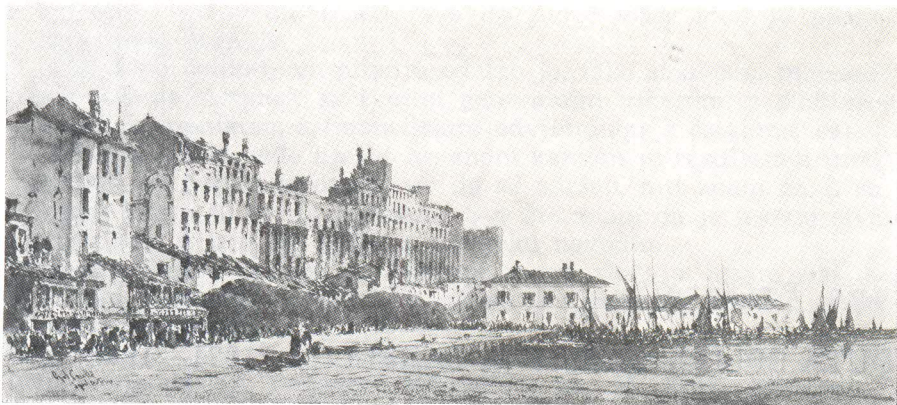

Kruno Prijatelj

VEDUTA SPLITA GABRIELA CARELLIJA (1821—1900)

Talijanski slikar Gabriele Carelli rodio se u Napulju 1821. godine u slikarskoj obitelji. Vrlo mlad preselio se u Rim 1837. gdje je učio slikarstvo i crtao naročito antikne ruševine. U Napulj se vratio 1840. i izlagao u nekoliko navrata svoje akvarele. Godine 1847. pozvao ga je u Englesku vojvoda od Devonshirea koji je prethodno bio mecena njegova oca slikara Raffaelea Carellija. Ovaj ga zadrži neko vrijeme u svojim dvorcima Devonshire, Chatsworth i Chiswick. Ovim putovanjem započnu njegova brojna lutanja po svijetu. Posjetio je Palestinu, zemlje obale sjeverne Afrike od Maroka preko Tunisa i Alžira do Egipta, Španjolsku, Carigrad, Grčku i druge balkanske zemlje. Motive iz tih mjesta slikao je u brojnim akvarelima karakteristične osobne tehnike u kojoj prevladavaju spontane igre svjetla, neposredni potez kista i prozirnost slikarske materije. Mnoge je pojedinosti iz tih zemalja zabilježio i u crtežima u svojim brojnim bilježnicama i blokovima. Oženio se kasnije jednom Engleskinjom i preuzeo britansko državljanstvo. Bio je cijenjen od ruskog cara koji mu je otkupio nekoliko napuljskih motiva, a 1880. zapazila ga je i engleska kraljica Viktorija koja ga je pozvala da joj naslika interijer kraljevskog mauzoleja u Frogmoreu nastavljajući mu i dalje pokazivati posebnu sklonost. U Londonu je izlagao na brojnim izložbama u Royal Academy i u drugim salonima naročito između 1866. i 1880. Nastavio je slikati sve do smrti u Mentonu u Francuskoj malo prije navršene osamdesete godine. Njegov sin Canrad nastavio je u Engleskoj slikati poput svog oca. G. Carelliju su posthumno djela izlagana naročito u Napulju i u Londonu. Ističu se tako poznate napuljske izložbe »Il Paesaggio nella Pittura Napoletana dell'Ottocento« (1936), »Mostra della pittura napoletana dei secoli XVII—XVIII—XIX« (1938) i »Vedute napoletane della raccolta Lemmermann« (1957).¹⁾

G. Šipro Rašković iz Rima, suradnik svog brata Sava vlasnika »Galleria romana dell'Ottocento« (14, Via Sardegna — angolo Via Veneto), ljubezno me upozorio na Carellijev akvarel s prikazom splitske obale. Ovom slikom, signiranom »Gab. Carelli — Spalatro«, smatram vrijednim upoznati našu javnost zahvaljujući dozvoli reproduciranja iste braći Rašković.

Gabriele Carelli, Veduta Splita, Rim, zbirka Rašković

Slika prikazuje istočni dio današnje splitske Titove obale i dio obale Lazareta do mjesta današnje Lučke kapetanije. Dok držim da će opis slike bolje zamijeniti njezin dobri snimak, želio bih naglasiti da je Carelli očito slobodno interpretirao mnoge detalje, što možemo zaključiti iz smještaja lukova kriptoportika Dioklecijanove palače i niza drugih pojedinosti. On je, međutim, sa slikarskog gledišta interpretirao ovaj splitski motiv s izvanrednom lakoćom i svježinom. Zelena boja kojom je slobodno naglasio prozore kuća i grmova raslinja i nijansirane gradacije okera pročelja kuća, titrava zelenomodra površina mora i skicirane siluete jedrenjaka i ljudskih likova na gotovo impresionistički način karakteriziraju taj krajolik koji pokazuje slikarevu vještinu i u komponiranju vedute, iako mu se ne može osporiti i neka tendencija prema ilustraciji.

Bez obzira na to što se Carellijeva slika iz iznesenih razloga ne može uzeti kao pouzdani dokumentarni izvor, moglo bi se s velikom vjerojatnošću pretpostaviti da je nastala nakon 1875. godine. Tada je, naime, na malom gatu u sredini stare obale koji stvara prvi plan slike srušena jednokatnica Lučkog zdravstvenog poglavarstva sagrađena 1821. na mjestu gdje se i ranije nalazila manja zgrada iste svrhe. Ta je jednokatnica koja je imala sa sjeverne strane trijem nadvišen balkonom bila uklonjena 1875. godine u povodu posjeta Splitu cara Franje Josipa I. Teško bi je umjetnik svjesno bio izostavio iz nekih likovnih razloga.²⁾

BILJEŠKE

- 1) O Carelliju uz tekstove u Thieme — Beckerovu i u Bénézitovu leksikonu i uz kataloge citiranih izložaba vidi: F. Napier, *Pittura napoletana dell'Ottocento*, Napoli 1956; R. Causa, *La scuola di Posilippo*, Milano 1967; S. Ortolani, *Giacinto Gigante e la pittura di paesaggio a Napoli e in Italia '600 all' 800*, Napoli 1970; E. M. Eleuteri, *I Carelli, una generazione di pittori*, Roma s. d.; H. L. Mallalieu, *The Dictionary of British watercolour artists*, I—II, London 1979.
- 2) S. Muljačić, *Kronološki pregled izgradnje Splita u XIX i u XX stoljeću*, Zbornik Društva inženjera i tehničara, Split 1958, str. 75. Najljepše zahvaljujem g. Špiru Raškoviću na fotografiji i podacima o Carelliju, a dipl. ing. arh. Slavku Muljačiću na podacima o splitskoj arhitekturi 19. stoljeća koji su mi pomogli u datiranju slike.